

- 1 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ב עמוד א
- 2 סמיכת זקנים ועריפת עגלה - בשלשה, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר: בחמשה.
- 3 רש"י מסכת סנהדרין דף ב עמוד א
- 4 סמיכת זקנים - על ראש פר העלם דבר של צבור.
- 5 פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק א משנה ג
- 6 [ג] סמיכת זקנים, היא מינוי הדיינים, והרמז לכך אמרו ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו. ואין אנו צריכין סמיכה ביד, אלא
- 7 האדם הראוי להתמנות אומרין לו בית דין הממנים אותו אתה רבי פלוני הרי אתה סמוך ומותר לך לדון דיני קנסות.
- 8 ונעשה אותו האדם סמוך ונקרא אלהים וידון בכל הדינים. ודבר זה לא יהא אלא בארץ ישראל בלבד, אמרו אין
- 9 סמיכה בחוצה לארץ, אלא צריך שיהא המתמנה והממנים אותו בארץ ישראל יחד. וכשתהיה לאדם סמיכה בארץ
- 10 ישראל יש לו לדון דיני קנסות ואפילו בחוצה לארץ, לפי שכלל הוא אצלינו סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ כמו
- 11 שיתבאר לקמן, אבל אם צריך שיהו השלשה סמוכין ואחר כך יהיה אפשר להם לסמוך אחר, הרי יש בדבר ספק
- 12 והנראה מן התלמוד שצריך שיהא הגדול שבהם סמוך ויצרף אליו שנים וימנה את מי שירצה. ואני סבור שאם תהיה
- 13 הסכמה מכל התלמידים והחכמים למנות איש בישיבה כלומר שיעשוהו ראש, ובתנאי שיהא זה בארץ ישראל כמו
- 14 שהקדמנו, הרי אותו האיש תתקיים לו הישיבה ויהיה סמוך ויסמוך הוא אחר כך את מי שירצה. לפי שאם לא תאמר
- 15 כן לא תהא אפשרית מציאות בית דין הגדול לעולם, לפי שצריך כל אחד מהם שיהא סמוך בלי ספק והרי כבר
- 16 הבטיח ה' בשיבתם באמרו ואשיבה שופטיך כבראשונה, ושמה תאמר שהמשיח ימנה אותם ואף על פי שאינם
- 17 סמוכין, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו בהקדמת ספרינו זה שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה לא
- 18 בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה. ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו אמר
- 19 ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצין כבתחלה ואחרי כן יקרא לך עיר הצדק, וזה יהיה בלי ספק כאשר יכשיר ה'
- 20 לבות בני אדם וירבו במעשה הטוב ותגדל תשוקתם לה' ולתורתו ויתרבה ישרם לפני בוא המשיח כמו שנתבאר
- 21 בפסוקי המקרא. ואמר בעגלה ערופה וסמכו זקני העדה, ר' יהודה אומר וסמכו לא פחות משנים, זקני לא פחות
- 22 משנים אחרים. אין בית דין שקול כלומר שצריך שיהא מספרם נפרד מוסיפין אחד. ור' מאיר סובר זקני שנים אין
- 23 בית דין שקול מוסיפין עוד אחד. והלכה כר' יהודה
- 24 פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בכורות פרק ד משנה ג
- 25 ודע כי ענין מומחה, מוסמך, כלומר שיהא אותו אדם שכבר נבחן ונוסה ונמצא בחכמה גדול ומובהק, אם היה אותו
- 26 שבחנו ונסהו בית דין הרי הוא נקרא מומחה בית דין, ואם היה שנתפרסמה חכמתו אצל רבים מבני אדם בלי
- 27 שיסמכוהו בית דין הרי זה נקרא מומחה לרבים. ואף כאשר סמכוהו בית דין אינו מותר לו להתיר בכורות אלא עד
- 28 אשר ירשוהו בית דין בכך ויאמרו לו בפירוש שיתיר בכורות במומן. וכבר ביארנו בתחלת סנהדרין שאין נקרא בית
- 29 דין בסתם אלא סמוך בארץ ישראל, בין שהיה סמוך מפי סמוך או בהסכמת בני ארץ ישראל למנותו ראש ישיבה,
- 30 לפי שבני ארץ ישראל הם אשר נקראין קהל, וה' קראם כל הקהל ואפילו היו עשרה אחדים, ואין חוששין למי
- 31 שזולתם בחוצה לארץ כמו שבארנו בהוריות,
- 32 רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ד הלכה א
- 33 אחד בית דין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין של שלשה צריך שיהיה אחד מהן סמוך מפי הסמוך, ומשה
- 34 רבינו סמך יהושע ביד שנאמר ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו, וכן השבעים זקנים משה רבינו סמכם ושרתה עליהן
- 35 שכינה, ואותן הזקנים סמכו לאחרים ואחרים ונמצאו הסמוכין איש מפי איש עד בית דינו של יהושע ועד

בס"ד - הרב מיכאל רוזנצווייג – מקורות בענין מינוי דיינים

Page 2 of 5 – YIJE 5776 – Set 1

- 1 בית דינו של משה רבינו, ואחד הנסמך מפי הנשיא או מפי אחד מן הסמוכין אפילו לא היה אותו סמוך בסנהדרין
- 2 מעולם.
- 3 הלכה ב
- 4 וכיצד היא הסמיכה לדורות לא שיסמכו ידיהן על ראש הזקן אלא שקורין לו רבי ואומרים לו הרי את סמוך ויש לך
- 5 רשות לדון אפילו דיני קנסות.
- 6 הלכה ג
- 7 ואין סומכין סמיכה שהיא מינוי הזקנים לדיינות אלא בשלשה והוא שיהיה האחד מהן סמוך מפי אחרים כמו
- 8 שביארנו.
- 9 הלכה ד
- 10 אין קרוי אלהים אלא בית דין שנסמך בארץ ישראל בלבד והם האנשים החכמים הראויין לדון שבדקו אותן בית דין
- 11 של ארץ ישראל ומינו אותם וסמכו אותן.
- 12 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ב עמוד א
- 13 אין דנין לא את השבט, ולא את נביא השקר, ולא את כהן גדול - אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, ואין מוציאין
- 14 למלחמת הרשות - אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין מוסיפין על העיר ועל העזרות - אלא על פי בית דין
- 15 של שבעים ואחד. אין עושין סנהדריות לשבטים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין עיר הנדחת אלא
- 16 על פי בית דין של שבעים ואחד.
- 17 רש"י מסכת סנהדרין דף ב עמוד א
- 18 סנהדריות - שהיו מושיבים סנהדרי קטנה של עשרים ושלושה בכל עיר ועיר, כדכתיב (דברים טז) תתן לך בכל
- 19 שעריך וצריכין בית דין הגדול שבלשכת הגזית לצאת ולהושיבם וכו', יליף בגמרא /סנהדרין/ (טז, ב).
- 20 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף טז עמוד ב
- 21 ואין עושין סנהדראות כו'. מנא לן? - כדאשכחן במשה, דאוקי סנהדראות, ומשה במקום שבעים וחד קאי. תנו רבנן:
- 22 מניין שמעמידין שופטים לישראל? תלמוד לומר שפטים תתן, שטרים לישראל מניין - תלמוד לומר שטרים תתן,
- 23 שופטים לכל שבט ושבט מניין - תלמוד לומר שפטים לשבטיך, שוטרים לכל שבט ושבט מניין - תלמוד לומר
- 24 שטרים לשבטיך, שופטים לכל עיר ועיר מניין - תלמוד לומר שפטים לשעריך, שוטרים לכל עיר ועיר מניין - תלמוד
- 25 לומר שטרים לשעריך. רבי יהודה אומר: אחד ממונה על כולן, שנאמר תתן - לך. רבן שמעון בן גמליאל אומר:
- 26 לשבטיך ושפטו - מצוה בשבט לדון את שבטו.
- 27 רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ה הלכה א
- 28 אין מעמידין מלך אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, ואין עושין סנהדרי קטנה לכל שבט ושבט ולכל עיר ועיר
- 29 אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, ואין דנין לא את השבט שהודח כולו ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול
- 30 בדיני נפשות אלא בבית דין הגדול, אבל דיני ממונות [של כהן גדול] בשלשה, וכן אין עושין זקן ממרא ולא עושין עיר
- 31 הנדחת ולא משקין את הסוטה אלא בבית דין הגדול, ואין מוסיפין על העיר ועל העזרות ולא מוציאין למלחמת
- 32 הרשות ולמידת החלל אלא על פי בית דין הגדול, שנאמר כל הדבר הגדול יביאו אליך.

- 1 רמב"ם הלכות סנהדרין פרק א הלכה א
- 2 מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך שנאמר שופטים ושוטרים תתן
3 לך בכל שעריך, שופטים אלו הדיינים הקבועין בבית דין ובעלי דינין באים לפניהם, שוטרים אלו בעלי מקל ורצועה
4 והם עומדים לפני הדיינין המסבבין בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות ולהכות כל מעוות וכל
5 מעשיהם ע"פ הדיינים וכל שיראו בו עוות דבר מביאין אותו לבית דין ודינין אותו כפי רשעו .
- 6 הלכה ב
- 7 אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד, אבל בחוצה לארץ אין
8 חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך שנאמר תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך .
- 9 דברים פרק טז
- 10 (יח) שָׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צְדָק:
- 11 רש"י דברים פרק טז
- 12 (יח) שופטים ושוטרים - שופטים, דיינים הפוסקים את הדין. ושוטרים, הרודין את העם אחר מצותם. שמכין וכופתין
13 במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט:
- 14 בכל שעריך - בכל עיר ועיר:
- 15 לשבטיך - מוסב על תתן לך. שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך:
- 16 לשבטיך - מלמד שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר:
- 17 ושפטו את העם וגו' - מנה דיינין מומחים וצדיקים לשפוט צדק:
- 18 רמב"ן דברים פרק טז
- 19 (יח) צוה בתורה, עד האלהים יבא דבר שניהם (שמות כב ח), ונתן בפלילים (שם כא כב), אם כן מצוה שיהיו
20 לישראל פלילים. וביאר בכאן שישימו השופטים בכל עריהם כאשר יתן להם השם את הארץ, כי בחוצה לארץ אינם
21 חייבים למנות להם ב"ד, אבל כאשר יצעק המעוות יעמדו עליו הראויים לשפוט ובמשפטיהם ישפטוהו, או יעלה
22 לארץ בזמנה ושם ישפטוהו במקום המשפט. והוסיף בכאן שוטרים, והם שיהיו נוגשים בדבר המשפט. ולפי זה אין
23 ישראל שבחוצה לארץ מצווים למנות להם דיינין בעיירות, וכן כתב הרב ר' משה (הל' סנהדרין פ"א ה"ב:)
- 24 אבל במסכת מכות (ז א) שנו, והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם, מלמד שסנהדרין נוהגת
25 בארץ ובחוצה לארץ, אם כן למה נאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, אלא בארץ אתה מושיב בכל פלך
26 ופלך ובכל עיר ועיר, בחוצה לארץ אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ונראה מזה שחייבין
27 למנות סנהדרין בחוצה לארץ, ולא בכל עיר ועיר כארץ ישראל אלא פלכים פלכים, אם כן המצוה הזאת נוהגת בכל
28 זמן בדיני ממונות ובדברים הנדונין בחוצה לארץ. אבל בזמן הזה לאחר שבטלה הסמיכה, כיון שכל המשפטים
29 בטלים מן התורה, דכתיב לפנייהם ולא לפני הדיוטות, ואנן הדיוטות אנן, ואין דיינין בחוצה לארץ אלא תקנה
30 דשליחותיהו עבדינן (גיטין פח ב), אין אנו חייבים במצות מינוי שופטים מן התורה כלל:
- 31 וטעם לשבטיך - מוסב על תתן לך, מלמד שמושיבים ב"ד בכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר, לשון רש"י, וכן במסכת
32 סנהדרין (טז ב). ולא ידעתי פירוש דבר זה, כי כיון שמנינו ב"ד בכל עיר ועיר הרי בתי דינין רבים בכל שבט ושבט.

- 1 אולי בא לומר, שאם היתה עיר אחת לשני שבטים כירושלים שיש בה חלק ליהודה ובנימין שיושיב בה שני בתי
2 דינים, וכך העלו בפרק חלק (שם קיא ב) שחולקים עיר אחת לשני שבטים, וכן ירושלים היתה ליהודה ובנימין:
- 3 ויתכן לפרש, שחייב הכתוב למנות ב"ד על כל השבט והוא ישפוט את כולם, ואחרי כן נמנה ב"ד בכל עיר ועיר
4 שישפוט את העיר, ואף על פי שכולם שוים במנין שהם כ"ג בדיני נפשות וג' בדיני ממונות, אבל הגדולים שבהם
5 בחכמה יתמנו על כל השבט ותחתיהם לכל עיר ועיר. ואין בעלי הדין יכולין לכוף זה את זה לדון אלא בפני ב"ד
6 שבערים לא בפני ב"ד שבעיר אחרת, ואפילו היו שני בעלי הדין בעיר אחרת יכול לומר נלך לפני ב"ד שבעירנו. אבל
7 ב"ד השבט יכול לכוף כל אנשי שבטו לדון לפניו, ואפילו היו הנדונים בערים יכול לומר לב"ד הגדול של שבט
8 אזילנא. וכן אם נסתפקו בתי דינין של עיירות, יבאו לפני ב"ד הגדול של שבט וישאלו. כדרך שסנהדרי גדולה ממונה
9 על כל בתי דינין של כל ישראל, כך יהא ב"ד אחד ממונה על כל שבט ושבט, ואם הוצרכו לתקן ולגזור דבר על שבט
10 שלהם גוזרין ומתקנין והיא לשבט כגזרת סנהדרי גדולה על כל ישראל. וזה הב"ד הוא המוזכר במסכת הוריות (ה
11 א), ששינו בו הורו בית דין של אחד מן השבטים ועשה אותו השבט על פיהם אותו השבט חייב ושאר השבטים
12 פטורים וכו'. ועל דרך הפשט שיעור הכתוב, שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך בכל שעריך, יאמר שיתנו שופטים
13 לשבטיהם והם ישפטו בכל שעריהם, ושופט השבט ישפוט בכל שעריו:
- 14 ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קעו
- 15 והמצוה הקע"ו היא שצונו למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצוות התורה ויחזירו הנוטים מדרך האמת
16 אליה על כרחם ויצוו לעשות הטוב ויזהירו מן הרע ויעמידו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצות התורה
17 ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש ואיש. ומתנאי מצוה זו שיהיו השופטים האלו מדרגה למעלה ממדרגה. וזה
18 בשיתמנו בכל עיר שלשה ועשרים דינים מקובצים כלם במקום אחד בשער העיר שהיא ראויה למספר הזה. ואלו
19 הם סנהדרי קטנה. ויתמנו בירושלם בית דין הגדול משבעים דינים. ויתמנה אחד על אלו השבעים והוא ראש
20 הישיבה והוא שיקראוהו החכמים (על"ת שיו וש"נ) נשיא גם כן. ויהו כלם מקובצים במקום אחד מיוחד להם. ועיר
21 שאנשיה מעטים שאינה ראויה לסנהדרי קטנה יתמנו בה שלשה לעשות הדינים הקטנים. והדבר הקשה יביאו למי
22 שהוא למעלה מהם. וכן ימנו שוטרים ונוגשים בעם יסובבו בשוקים וברחובות ויביטו עיני העם בעסקיהם עד שלא
23 יעשו עול ואפילו בדבר מועט. והצווי שבא במצוה זו הוא אמרו (ר"פ שופטי') שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך.
24 ולשון ספרי מנין שממנין בית דין לכל ישראל תלמוד לומר שופטים ושוטרים ומנין שממנין אחד על גבי כולם תלמוד
25 לומר תתן לך ומנין שממנין בית דין לכל שבט ושבט תלמוד לומר בכל שעריך רבן שמעון בן גמליאל אומר לשבטיך
26 ושפטו מצוה על כל שבט ושבט להיות דן את שבטו, ושפטו את העם על כרחן. וכבר נכפל הצווי הזה למנות שבעים
27 זקנים והוא אמרו ית' למשה (בהעלותך יא) אספה לי שבעים איש ואמרו (ספרי) כל מקום שנאמר לי הרי הוא קיים
28 כמו וכהנו לי [תצוה כח מא] וכו'. כלומר שהוא דבר מתמיד ואינה מצוה לפי שעה אבל הוא ראוי ומחויב לדורי
29 דורות. ודע שאלו המנויים כולם כלומר סנהדרי גדולה וקטנה ובית דין שלשלשה זולתם מן המנויים אמנם יהיו כולם
30 בארץ ישראל בהכרח. ואין סמיכה אלא בארץ ישראל. וכשנתקיימה הסמיכה בארץ ישראל אז איפשר לסמוכים
31 ההם שישפטו בארץ ובחוצה לארץ (סנה' יד א וש"נ). אבל לא ידונו בדיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ אלא
32 אם כן היה בית הבחירה עומד כמו שבארנו בפתיחת המאמר הזה (עמ' רב ב). ולשון ספרי (זוטא בילקוט ומד'
33 הגדול) באמרו יתעלה במכה נפש בשגגה (מסעי לה כט) והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם,
34 אמרו בכל מושבותיכם בחוצה לארץ יכול אף ערי מקלט יהיו נוהגות בחוצה לארץ תלמוד לומר אלה, הדינין ינהגו
35 בארץ ובחוצה לארץ וערי מקלט אינן נוהגות אלא בארץ (לק' סוף מ' קפב). וכבר התבאר משפטי מצוה זו כולם
36 במסכת סנהדרין:
- 37 ספר החינוך מצוה תצא
- 38 שורש המצוה נגלה הוא, שעם הדבר הזה נעמיד דתנו בהיות אימת אלופינו ושופטינו על פני ההמון, ומתוך הרגלם
39 בטוב וביושר מחמת יראה ילמדו העם טבעם לעשות משפט וצדק מאהבה בהכרתם דרך האמת, וכענין שיאמרו

- 1 החכמים שרוב ההרגל הוא מה שאחר הטבע, כלומר, כי כמו שהטבע יכריח האדם למה שהוא מבקש, כן ההרגל
- 2 הגדול חוזר בו כעין טבע קיים וכריחנו ללכת בדרך ההרגל לעולם, ובלכת העם בדרכי היושר והאמונה ובחרים
- 3 בטוב תדבק בהם הטוב וישמח ה' במעשיו.
- 4 ספר החינוך מצוה תצא
- 5 ונוהגת מצוה זו, כלומר סנהדרי גדולה וקטנה ובית דין של שלשה, בארץ ישראל שיש שם סמיכה, אבל לא בחוצה
- 6 לארץ שאין סומכין בחוצה לארץ, אבל מכל מקום כל הנסמך בארץ ראוי לשפוט אפילו בחוצה לארץ, וזהו מה
- 7 שאמרו זכרונם לברכה [מכות ז' ע"א] סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, ואולם אין להם רשות לדון בדיני נפשות
- 8 לא בארץ ולא בחוצה לארץ אלא בזמן הבית ובזמן שיהיו סנהדרין קבועה בירושלם.
- 9 וזאת אחת מן המצוות המוטלות על הצבור כולן שבכל מקום ומקום, וצבור הראוי לקבוע ביניהם בית דין כמו
- 10 שמבואר במסכת סנהדרין [ב' ע"ב] ולא קבעו להם ביטלו עשה זה, וענשן גדול מאד כי המצוה הזאת עמוד חזק
- 11 בקיום הדת. ויש לנו ללמוד מזה שאף על פי שאין לנו היום בעוונותינו סמוכים, שיש לכל קהל וקהל שבכל מקום
- 12 למנות ביניהם קצת מן הטובים שבהם שיהיה להם כח על כולם להכריחם בכל מיני הכרח שיראה בעיניהם בממון
- 13 או אפילו בגוף על עשית מצוות התורה ולמנוע מקרבם כל דבר מגונה וכל הדומה לו. ואל הממונים גם כן ראוי לישר
- 14 דרכם ולהכשיר מעשיהם ויסירו חרפת העם מעליהם פן יענו אותם על מוסרם שיטלו קורה מבין עיניהם. וישתדלו
- 15 תמיד בתועלת חבריהם הסמוכים עליהם ללמדם דרך האמת ולתת שלום בכל כחם ביניהם, ויטשו ויניחו וישיחו
- 16 מלבם כל תענוגיהם, ועל זה ישיתו לבם ובו יהיה רוב מחשבותם ועסקיהם, ויתקיים בהם מקרא שכתוב [דניאל י"ב,
- 17 ג'] והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.